

Keskmiselt teenivad töölised ainult 7% banaani müügihinnast, samas kui jaemüüja saab sellest viiendiku ja maaletoojad kolmandiku. Kui Eesti tarbija maksab Costa Ricast pärit banaani kilo eest 1,4 eurot, jaguneb see erinevate tootmis-, tarne- ja müügiahelas osalejate vahel järgmiselt:

JAEMÜÜJA 23%

JÄRELKÜPSEMINE 11%

TOLLIMAKSUD 9%

TRANSPORT JA IMPORT 34%

EKSPORT 5%

TOOTMINE 11%

KASVATAJATE TÖÖTASUD 7%

Allikas: BASIC, Eurostat, Comtrade, Sopisco, CIRAD, INCAE ja Costa Rica Põllumajandusministerium (2014, a andmed)

Faktileht valmis projekti "Make Fruit Fair" raames, mida rahastavad osaliselt Euroopa Liit ja Kodanikuühiskonna Sihtkapital (KÜSK) ning teavituseprojekti raames, mida rahastab EV Välisministeerium arengu- ja humanitaarabi vahenditest. Faktilehe eest vastutab MTÜ Mondo ja seda ei saa mitte mingitel tingimustel käsitleda Euroopa Liidu, KÜSK-i või Välisministeeriumi seisukohti peegeldavana. "Make Fruit Fair" ühendab Euroopa vabaühendusi, kes töötavad koos väiketootjate ja istandustetöölise ametiühingutega Aafrikast, Ladina-Ameerikast ja Kariibi mere riikidest, et parandada elu- ja töötingimusi sadadel tuhandetel inimestel, kes kasvatavad, korjavad ja pakendavad troopilisi vilju, mida me poodidest iga päev ostame. Loe: makefruitfair.org/et

ÕIGLASE
KAUBANDUSE
SÕBER

KÜSK Kodanikuühiskonna
Sihtkapital

EESTI
ARENGUKOOSTÖÖ

MIDA TEHA, ET MAGUS PUUVILI EI MAITSEKS KIBEDALT?

Troopilised viljad, nagu banaanid ja ananassid, või neist valmistatud tooted, nagu apelsinimahla, ei pruugi maitseada sugugi nii head, kui teada, mis tingimustes tuleb töötada nende kasvatajatel.

Oled sa mõelnud, millest tuleb, et ookeani tagant siia jõudev banaan maksab kaks korda vähem kui kodumaine õun? Või kuidas on võimalik, et banaani hind pole sel sajandil õieti muutunud, olgugi muu elu selle ajaga märgatavalt kallinenud? Mille – õigemini, kelle – arvelt see tuleb?

Et meie saaksime nautida eksootilisi maitseid, peavad mehed, naised ja sageli ka lapsed arengumaade istandustes rügama pikendatud tööpäevi üliväikese tasu eest, ilma lisatunnitasuta ja meie jaoks normaalse põhiõigusteta, nagu õigus puhkusele, haiguspäevadele või kaitsele päevapealt vallandamise eest. Suurfirmad, kellelt poeketid oma kauba ostavad, dikteerivad tootjatele oma tingimused ja jätavad sageli nende kanda kõik ette tulla võivad riskid. Et kasvatajatel pole üldjuhul võimalik kokkuostjaid – või tasuvamat tegevusala – valida, tuleb neil aktsepteerida ka kahjulikke lepingusätteid.

Oleme kõik lapsena õppinud, et teistele ei peaks tegema seda, mida ei soovi, et meile tehtaks. Banaanikasvataja Costa Ricas või ananassikasvataja Beninis elab meist küll kaugel, kuid ei ole teistsugune inimene. Ka tema tahab endale ja oma perele õnnelikkust ja väarikat elu, tervist, haridust ning õiglast tasu oma tehtava töö eest.

Et olukorda muuta, ei pea sa olema mõjukas rahvusvaheline poliitik või toiduainetööstuse tippjuht. Oma igapäevaste ostuotsustega kujundad sa, millist kaupa ja kuidas kauplused müüki võtavad. Sellest omakorda sõltub rahvusvaheliste firmade käitumine, kes tootjatelt saaki kokku ostavad – ning sellel ongi otsene mõju arengumaade töölise eludele.

MONDO.ORG.EE

Euroopa Liit on maailma suurim banaanide importija. Üle 2/3 sellest tuuakse sisse Lõuna-Ameerikast (Ecuador, Colombia, Costa Rica, Guatemala), ülejäänud Filipiinidelt ning Aafrika ja Kariibi mere riikidest. Natuke kasvatatakse ka ise (Kanaari saartel, Küprosel ja Kreetal).

Suured Euroopa poeketid nagu Aldi ja Lidl kasutavad oma turuliidri võimu ning suruvad alla kokkuostuhindu. Banaani impordihind on sel sajandil langenud 20%, ananassi oma aga 45%. Viljade hind poes on samas püsinud stabiilne, mis tähendab, et varem tootjateni jõudnud raha jääb nüüd poekettide kätte.

Banaani kasvatamine võtab aega 9–10 kuud. Viljad koristatakse, kui nad on veel rohelised, ning transporditakse laevadega Euroopasse 10–20 päevaga. Seejärel toimetatakse banaanid järeelvalmima ning saadetakse siis laiali kohalikesse jaotuskeskustesse, kust nad jõuavad poodidesse.

45% kogu Euroopa Liidu toiduturust on tänaseks viie suurima jaekaubandusfirma kontrolli all. Kui varemalt domineerisid banaanitööstuses firmad, kes vastutasid kogu tootmisahela eest kasvatamisest turunduseni, siis nüüd dikteerivad turutingimusi poeketid, kust kaup lõpptarbijani jõuab.

Banaane kasvatatakse enam kui 150 riigis ja banaanid on teravilja, suhkru, kohvi ja kakao järel viies kõige olulisem toidukaup, mida toodetakse aastas üle 107 miljonit tonni. Selle kogusega saaks katta 6 meetri paksuse kihiga kogu Eestimaa. Eestis müüdi 2015. aastal keskmiselt 12,5 kg banaane inimese kohta.

KUIDAS SINA AIDATA SAAD?

Kas õigem oleks siis protesti märgiks troopilised viljad ostmata jätta? Sellega sa arengumaade tööliste olukorda ei paranda. Pealegi on ju tore, et meil on võimalik oma toidulauda ka eksootiliste maitsetega rikastada.

Kõige õigem on nõuda kauplustelt vilju, mille eest on kasvatajatele makstud õiglane hind ja hoidutud keskkonnareostusest. Kõige kindlamalt tunned sellised tooted ära õiglase kaubanduse märgiste, nagu Fairtrade või Rainforest Alliance, järgi.

Eestis on Rainforest Alliance'i märgisega banaanid müügil. Fairtrade'i märgisega banaane on veel vähe. Julgusta meie poekette tegema tarku valikuid, mida nad klientidele pakuvad. Tunnusta kaupluseid, kes selliseid tooteid müüvad – esiteks oma ostuotsustega, aga anna neile ka e-kirja või kasvõi kassas öeldud hea sõnaga teada, et väärtustad nende käitumist. Tunne huvi selle vastu, kust ja mis tingimustel nende juures müüdatud on hangitud – see on kauplusele signaaliks, et sellele teemale tuleb tähelepanu pöörata.

AGA ...

... EESTI INIMESED PEAKSID ESMAJOONES MÕTLEMA MEIE OMA PÖLLUMEESTE HEAOLULE!

Kohalike tootjate eelistamine on väga tark tegu. Ent praegu räägime toodetest, mida Eesti põllumehed ei kasvata. Seega ei võta sa neid ostes Eesti tootjatelt midagi ära.

... NEED TOOTED ON JU KALLIMAD?

On tõsi, et õiglase kaubanduse tooted maksavad Eesti hetkel rohkem kui kõige odavam kohv, tee või muu taoline. Suuremates riikides, kus turg on suurem ja õiglase kaubanduse märgiga tooted laiemalt levinud, on hinnavahe pea olematu. Ent kui võrrelda hindu samas kvaliteediklassis, pole erinevus enam märgatav. Pealegi pole need tooted, mida tarbiksime iga päev kilode kaupa. Maksta neid aeg-ajalt ostes kvaliteetsema ja õiglase kauba eest natuke rohkem tähendab juba suurt muutust selle kasvatajate elus.

... NEID TOOTEID POLE JU KUSAGILT SAADA?

Näiteks ühe tuntuimat õiglase kaubanduse märki, Fairtrade kandvaid tooteid on maailmas üle 30 000. Eestis on need saadaval kauplustes nagu Biomarket, Kaubamaja, Looduspere, Maxima, Marks&Spencer, Prisma, Rimi, Selver, Solaris ja Stockmann – vähemalt mõni neist poodidest on enamiku Eesti inimeste igapäevaste käikude tee peal.

... KUIDAS MA TEAN, ET SEE POLE ÄRIMEESTE KAVAL NÕKS MU ARVELT ROHKEM TEENIDA?

On tõsi, et ainuüksi pakendile märgitud ebamäärane lubadus eetilisusest võib olla ka paljalt reklaamivõte. Tee endale selgeks mõned olulisemad märgised. Sõltumatu kontroll tagab, et sellise märgisega toodete puhul on töölisel saanud õiglast hinda, toomisest lähtunud keskkonnasäästlikest põhimõtetest, lapstööjõu kasutamine on olnud keelatud ning müügist saadud raha kasutatakse kogukonna probleemide lahendamiseks, näiteks puurkaevude ja koolide rajamiseks.

... MIS SEE MINU KÄITUMINE IKKA MUUDAB, SEE ON NAGU PIISAKE MERES!

Iga suur ühiskondlik muutus on alanud sellest, et keegi otsustas esimesena oma käitumist muuta. Kui sa järgid neid põhimõtteid iga kord poes käies, tähendab see õige pea juba kümneid ja sadu ostuotsuseid. Kui innustad samamoodi käituma oma pereliikmeid, sõpru ja tuttavaid, on mõju jällegi kordades suurem, ning seda hakkavad märkama ja samal moel käituma ka teised.

